

TRANSYLVANISMUS.

A magyarság szellemi életében új erőre kapott a trianoni béke óta a *transylvanismus*, az erdélyi lelkiség fogalma. Ez a lélek csak most eszmélt igazán önmagára. A csonkaország magyarságának számolnia kell ezzel az új erővel, amely ma egyik főntartója a hagyományoknak és reménysége a két-három-négy-öt magyar haza jövőendő egyesülésének, — de számolnia kell vele azért is, mert ez az erdélyi lélek ma már önálló utakon kezd járni, külön glóbusznak érzi magát és félő, hogy — ha innen nem törődnek vele — annyira eltávolodik tőlünk, mint amennyire különálló szellemi országot jelent a belga irodalom vagy még inkább a svájci franciaság.

Azért kell örömmel üdvözlönnünk minden olyan jelenséget, amely a csonkaország figyelmét Erdély felé, Erdély érdeklődését Nagymagyarország felé irányítja. A kritika — elsősorban a *Napkelet*, *Magyarság* és a *Nemzeti Ujság* gárdájára célok — szerencsésen fölismerte már a kérdés jelentőségét. Kezd kialakulni az a meggyőződés, hogy a magyar irodalom megújítása Erdélyből, a Felvidékről fog kiindulni. Míg „idehaza” egy lezárt irodalmi korszak (Ady) értékéről folynak a meddő viták, a szűk határokon túl egy friss és a maga lábán megálló magyar irodalom támad: ezt a mozgalmat üdvözlí *Németh László*, aki egyenesen kimondja, hogy a magyar génusz Erdélyből fogja meghódítani Európát: „A politika ez egyszer Mózes-vesszőül nyúlt a magyar sziklához. Erdély a legnagyobb magyar csoda földje: a tömegek akarják az irodalmat”.

Az igazi irredentizmust nem a programmszerű szépirodalom csinálja, amely sokszor nem egyéb, mint a tehetségtelenek próbálkozása szentimentális klisékkel és vízenyős frázisokkal. Az igazi irredentizmus nem egyéb, mint a megszállott területek magyarérvésű irodalmának puszta létezése és öntudata.

A magyarnyelvű irodalomnak súlypontja szinte már Erdélybe billent át. *Surányi Miklós* írja erről a szellemi átcsoportosulásról, Ady szavait idézve:

„Itt valahol, ott valahol esett, szép, szomorú fejekkel, négy-öt magyar összehajol s kicsordul gúnyos fájdalomtól egy ifjú-ösi könny: Miért is? — De ez nem Párisban van, ahová a háború előtt sírvavigadozni jártak a magyarok esőtét proféciákat mondtak a Bakonyról és a romlásnak indult hajdan erős magyarokról. Nem. Ezt kis kolozsvári és kassai, temesvári és pozsonyi kávéházakban lehet mostanában látni, ezt rembrandti képet, négy-öt összehajolt magyar fej silhouettejét, borus, ráncos, aggódó arcokat, reszkető ajkakat, amelyek gyötörőde kérde: miért és meddig és megérjük-e mi még, hogy másképp is lesz ez? — És most nem Párisban írják az új, könnyes és zokogó verseket, hanem Erdélyben és a Kárpátok alatt — egy új, erős zengő magyar költészet nőtt a szomorúság és árvaság fáján s ez az új hajtás költőibb és magyarabb mindennél, ami Budapesten terem. Ez a másik Magyarország magyarabb és lelkesebb, művészibb és mélyebb lelkekkel van tele s bizonyos, hogy ez egy új, ragyogó renaissance-szal ajándékozza meg nyelvünk történetét”.

Ravasz László püspök esszét írt a *Nagyenyedi Albumba Erdélyi lélek* címmel. Ehhez a tanulmányhoz kapcsolódva mondja *Szász Károly*: „Mi Királyhágón inneni magyarok, kész csodának valljuk azt a szellemi életet, ami néhány kurta —

de nehéz — esztendő óta pezsegetve forr a magyar Erdély bércei között. Milyen igaz a régi latin mondás: Teher alatt nő a pálma! Ennek a szentenciának magyar eredetűnek kellett volna lennie, mert talán sehol sem olyan igaz ez, mint Magyarországon. Mennél nagyobb súllyal nehezednek ránk életnek és viszonylatoknak bajai: annál jobban erősödik nemzeti öntudatunk, s vágyunk és akaratunk szebb és dicsőbb nemzeti lét után. Az elszakítás óta olyan szellemi gárda támadt Erdélynek hagyományokban gazdag földjén s emelkedett egy szárny-csapással európai színvonalra: hogy az, még az ilyen föllendüléseket már látott magyar történetben is ritkítja párját. Ismételve szóltunk már erről az erős sodrú kultúráról, de nem beszélhetünk róla eleget. Mert az erdélyi magyar írók és tudósok nagyszerű őrei a magyar szellem integritásának, s működésük igazán szebb jövőendő biztos záloga — az egész magyar nemzetre nézve“.

Ennek a transylvanizmusnak áldásait és veszedelmeit tisztán látják odaát is, amint *Kristóf* György providenciális szavaiból kitetszik: „Az volna a transylvanizmus veszte és egyúttal az erdélyi magyarság halála, ha bármiképen is *kilépne és elkülönülne a magyar szellemi élet egységéből*, az egységes kulturális öntudat köréből. Ez kétféleképp történhet meg. Vagy akkor, ha a transylvanizmus a maga kulturális igényeit minőségileg lejjebb szállítaná . . . ; *a művészetben és irodalomban remek gyanánt élvezné a kontárságot* . . . De elveszhet a transylvanizmus s vele az erdélyi magyarság akkor is, ha elfelejtené valaha azt, hogy ő maga mindig csak rész volt. *Része, alkotó eleme a magyar léleknek, de nem maga a magyar lélek; és nem maga a magyar kultúra*, csak annak egyik sokszor legértékesebb és legkifejezőbb megnyilatkozása. Kovász, mely éleszt; de nem kenyér, amely éltet.“

Ennek az *erdélyi léleknek* sok veszedelem között kell még keresni az önmagához és a föltámadáshoz vezető utat. Függetlenítenie kell magát a „budapesti szellem“ kizárólagos irányításától, de ügyelnie kell, hogy ne sülyedjen partikularizmusba, provinciális önkultuszba. Harcolnia kell minden kulturális abszolutizmus és balkánizmus ellen, de meg kell, hogy alkudjék az együttműködés talaján az erdélyi oláh és német kultúrával. Ez a megalkuvás a legnehezebb. Nem azért, mintha ennek szükségét nem érezné az erdélyi magyarság és mintha az oláhság mérsékelt kulturpolitikusi nem ugyanezt akarnák. A veszedelem éppen abban rejlik, — de ennek fölismerését és elhárítását bízuk az odaát élőkre — hogy az oláh közeledés öleléseiből miképen kerül ki az *erdélyi lélek*, amelyről az oláh Jorga Miklós mondotta, hogy „kedves mindnyájunknak annyira szükséges és drága erdélyi lélek“.

Mi lesz a sorsa a *magyarcélú* transylvanizmusnak?

Az ilyen értelmű transylvanizmusnak egyik irányítója *György Lajos*, aki szerkeszti az *Erdélyi Irodalmi Szemle* és a *Pásztortűz* című folyóiratokat, valamint az *Erdélyi Klasszikus Regények*, *Erdélyi Tudományos Füzetek* és *Pásztortűz Könyvtár* című könyvsorozatokat. Ő ma az erdélyi magyarság egyik legagilisabb irodalmi agitátora, aki azzal a hittel teljesíti Kazinczy korára emlékeztető úttörő munkáját, hogy „a magyar jövő a kisebbségi vergődésen fordul meg“.

Ezt a *vergődést* szorongó szívvel figyeljük a trianoni határokon.

Mert az erdélyi lélekre ideát is szükségünk van. *Imre Sándor* szavait idézem: „Mindnyájunknak szükségünk van az erdélyi szemre, amely látta a veszedelmeket; az erdélyi észre; amely folytonosan kereste az ellenállás, a menekvés, a megerősödés eszközeit; az erdélyi érzületre, amelyben uralkodott a közért, a

magyarság sorsáért való felelősség érzése, piciny részletmunkának nagy célok szolgálatában való folytatása.“

(Budapest.)

Garázda Péter.

Bibliografia. — Németh László: Erdély lelke a legújabb irodalomban (Társadalomtudomány 1926 : 392.). — Surányi Miklós: Hungaria irredenta (Nemzeti Ujság 1927. márc. 130.). — Szász Károly: Erdélyi költők (Budapesti Hírlap 1927. jan. 11.). — Ravasz László: Az erdélyi lélek (Nagynyedi Album 1926.). — Krisztián György: Transilvanizmus (Erdély Irodalmi Szemle 1926 : 277.). — Jorga Miklós: Az erdélyi lélek (Pásztortűz 1927 : 97.). — György Lajos: Az erdélyi magyarság szellemi élete (Budapest, 1926.). — Imre Sándor: Töredékes gondolatok az erdélyi szellemről (Nagynyedi Album 1926.).
